

Anàlisi de l'informe del Banc Central de la Sènia de l'any 1957

MARISA CÁBEZ SÁNCHEZ

Llicenciada en Ciències Econòmiques

RESUM

El present article analitza el contingut de la memòria de l'oficina del Banco Central de la Sènia corresponent a l'any 1957. Mitjançant gràfics i explicacions raonades, el seu director, Mariano Esteve, explica als seus superiors els avenços i guanys que ha tingut l'oficina durant aquell any i la situació econòmica de la població.

PARAULES CLAU

economia, banca, diners, indústria, agricultura, la Sènia

KEYWORDS

economy, banking, money, industry, agriculture, la Sènia

ABSTRACT

This article analyzes the content of the report of the office of the Banco Central of La Sènia related to the year 1957. Through graphs and reasoned explanations, its director, Mariano Esteve, explains to his superiors the advances and profits the office had during that year and the economical situation of the population.

Aquest article ha estat elaborat en base al document¹ "Banco Central Agencia de la Cenia - Memoria-Resumen Ejercicio 1957" redactat per Mariano Esteve Carbonell, director de l'agència del Banc Central a la Sènia de l'any 1956 fins al 1967². El nostre propòsit és, prenent com a punt de partida aquesta memòria, elaborar una visió panoràmica del grau de desenvolupament econòmic de la Sènia en aquest any i fer-ne una petita radiografia.

El Banc Central va ser un banc espanyol creat l'any 1919 a partir de la unió de vuit bancs petits. Des d'un principi, el seu caràcter va ser fonamentalment industrial, per la qual cosa els seus resultats sempre han anat lligats al funcionament de la indústria en cada moment. Posteriorment, va continuar absorbint bancs -entre ells, l'Hispano Colonial, el 1950, i el Banc de Tortosa, el 1951- fins a convertir-se en el primer banc privat d'Espanya en els anys 80. Al començament dels anys 80 es va parlar d'una possible fusió amb el Banc Urquijo que no va arribar a concretar-se, i el 1988 va fracassar una possible fusió amb Banesto. Finalment, el Banc Central es va fusionar amb el Banc Hispano Americano el 1991 per formar el Banc Central Hispano Americano, conegut comercialment com a Central Hispano (BCH). En aquest moment el seu president és Alfonso Escámez. Poste-

riorment, el BCH es va fusionar amb el Banc Santander per crear el Banc Santander Central Hispano, BSCH, que avui en dia ha recuperat el nom de Banc de Santander. Actualment la seua herència és gestionada pel Grupo Santander, amb Ana Patricia Botín com a presidenta³.

El senyor Esteve, com era conegut a la Sènia, va començar a treballar l'any 1944 com a cobrador de lletres de canvi al Banc Hispano Colonial. Quan l'any 1950 el Banc Central va absorbir l'Hispano Colonial, va passar a formar part de la plantilla del Central. Ja dins del nou banc va fer exàmens per pujar de categoria. El setembre de 1956 va arribar a la Sènia com a director d'una sucursal força nova, ja que va entrar a formar part de la xarxa del banc només cinc anys abans, el 1951⁴. És un repte molt important per a la seua carrera, que afronta amb entusiasme.

Per tal de centrar aquesta memòria redactada l'any 1957 en el seu context, hem de parlar molt breument del context econòmic espanyol i català en aquell període. Acabada la Guerra Civil, a la dècada dels 40-50, l'economia espanyola es trobava tancada a l'exterior amb una forta inflació i una taxa d'atur

1 Document cedit per Trinitat Esteve Batet al Centre d'Estudis Seniencs per al seu estudi i difusió.

2 ESTEVE BATET, Trini (2013). "Mariano Esteve Carbonell. Vivències" dins de *Lo Senienc. Memòria, natura i llengua* (n. 10). p. 24-33.

3 Amb l'objectiu de complementar la informació que ofereix aquest informe, el Centre d'Estudis Seniencs va contactar amb l'Archivo Histórico Banco Santander, on estan dipositats els fons arxivístics del Banc Central. Els van atendre molt amablement i els van deixar consultar, de forma digital, documents del Consejo Regional de Cataluña, encara que cap d'ells va ser adequat per complementar la informació que ens ofereix el present informe.

4 Fins llavors, havia estat una agència del Banc de Tortosa.

molt elevada, situació que es reverteix als anys 60 coincidint amb l'obertura a l'estranger i una forta expansió econòmica tant a nivell nacional com internacional. Es viu un fort increment econòmic del sector industrial en detriment de l'agricultura. A Catalunya el procés és similar i es veu reflectit en el desenvolupament econòmic de la Sénia.

Portada de la Memoria-Resumen Ejercicio 1957 del Banc Central a la Sénia.

La Sénia, durant la dècada dels 50, era un poble fonamentalment agrícola, essent la més important l'agricultura de secà, fonamentalment el conreu de l'olivera. Altres activitats que es portaven a terme dins del sector primari eren la ramaderia i l'explotació forestal. A finals dels 50 i principis dels 60, aquestes activitats van perdre importància a favor de la indústria. En el desenvolupament del procés d'industrialització a la Sénia van influir tres factors: l'aprofitament dels recursos hidràulics del riu Sénia per fer funcionar les màquines, l'abundància i proximitat de fusta dels Ports, i la necessitat de trobar noves vies de desenvolupament alternatives a un model econòmic de base agrícola que era insuficient per afrontar els nous temps. Pel que fa a la construcció, cal remarcar que durant aquest període s'inicia la construcció de l'embassament d'Ulldecona, la qual cosa repercuteix favorablement en l'economia del poble ja que aporta nova mà d'obra i activitat en el sector comercial i serveis, poc desenvolupat al municipi.

A continuació us presentem el document de la "Memoria-Resumen" transcrit textualment tal com el va redactar Mariano Esteve amb data de gener de 1958. El tipus de lletra utilitzat serà la cursiva per tal

de diferenciar aquest text de les observacions pertinents. Per tal de fer el contingut una mica més amè i intel·ligible per a tothom, s'explicaran alguns dels termes econòmics i bancaris que s'expressen, amb notes a peu de pàgina.

Banco Central // Agencia de la Cenia // Memoria – Resumen // Ejercicio 1957

Terminado el Ejercicio del año 1957, nos satisface presentar a nuestra superioridad⁵ el presente trabajo, para darle cuenta de nuestra labor resumida, en la cual nos hemos desarrollado durante el año, que nos ha proporcionado sobrepasar los máximos avances en todos los conceptos, a excepción de uno solo que comentaremos, alcanzados en el transcurso de los cinco años y medio de existencia de nuestro Banco, establecido en esta villa.

RECURSOS

Siguiendo nuestra política de captación de pasivo⁶ hemos conseguido un aumento en relación con el año anterior de 2.759.000 pesetas, colocándonos a los 6.610.000 pesetas, los cuales no consideramos que puedan disminuir, sinó que esperamos aumentarlos. Este aumento que representa 71,63% viene distribuido en el 28,25% en Ctas.Ctes⁷, el 42,06% en Ctas. de Ahorro⁸ y el 1,32% en Imposiciones a Plazo⁹. El número de clientes se ha visto aumentado con 124 libretas de ahorro nuevas, con 12 cancelaciones justificadas por la apertura de nuevas libretas indistintas y alguna por cambio de residencia. En Ctas. Ctes. 35 cuentas abiertas y 28 cancelaciones, justificadas por haber traspasado su saldo inmovilizado con la apertura de Libreta de ahorro, al objeto de captar más pasivo de aquél cliente cliente que no teniendo ningún negocio no justificaba

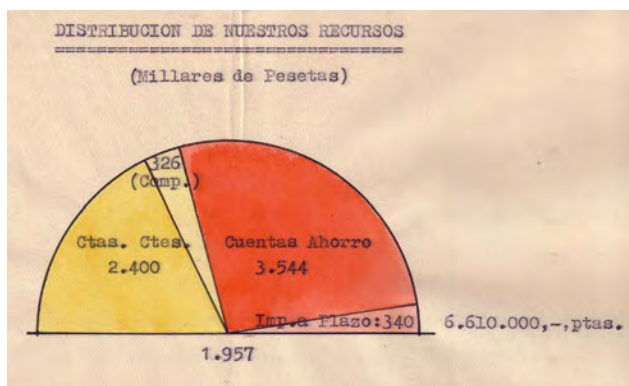
- 5 **Superioridad, «superioritat»:** pensem que amb aquesta expressió, el senyor Esteve fa referència a la direcció del Banc Central a Tortosa que en paraules del sr. Ismael Carbó, empleat del banc durant 42 anys, era la delegació de la qual depenia la Sénia. La seu central es trobava a Madrid (c/Alcalà, 49). Quan Mariano Esteve arriba a una nova agència, sap què s'espera d'ell: que obtinga bons resultats, capte nous clients i no en perda cap.
- 6 **Pasivo, «passiu»:** és un terme comptable que s'utilitza per fer referència al deute contret que té qualsevol persona física o jurídica (empresa). En aquest cas, els diners que els clients deixen dipositats al banc són un deute per al banc, ja que els ha de retornar; per tant, per al banc són un passiu.
- 7 **Cta. Cte., «compte corrent»:** és un contracte entre un banc i el seu client, pel qual l'entitat complirà les ordres de pagament del client d'acord amb la quantitat de diners dipositats o al crèdit concedit. La remuneració (tipus d'interès) d'aquest tipus de comptes és molt baixa.
- 8 **Cta. de ahorro, «llibreta d'estalvi»:** és un dipòsit similar a l'anterior, però que no opera amb xecs sinó amb *cartilla*. També pot necessitar preavis per disposar dels diners i ofereix una rendibilitat més gran.
- 9 **Imposiciones a plazo, «imposició a termini»:** una persona física o jurídica deixa una determinada quantitat de diners al banc durant un període de temps determinat a canvi d'uns interessos.

la existencia de una cuenta corriente y sí la de una libreta de Ahorro, para que le rentuara más. Con esta facilidad hemos logrado que aquellas cuentas que generalmente tenían poco saldo y estaban inmovilizadas nos presentan hoy buenos saldos y un movimiento importante.

Para la captación de muchos de los nuevos clientes y el aumento del pasivo, nos hemos servido del pago de talones¹⁰, producto de la venta de aceituna, pués la campaña anterior, aunque no fué abundante, fué de buena calidad y logramos que las Almazaras pagaran sus compras con cargo a su cuenta, y con el tacto que más convenía en el caso aconsejamos la apertura de una libreta de ahorro, cosa que nos dió buen resultado. También con visitas efectuadas a los vendedores de pinos hemos logrado un aumento considerable sinó de muchos clientes, sí de una buena cifra para nuestro pasivo y no dudamos poder informar en la próxima ocasión que por este concepto obtengamos una cifra que sobrepasará los 2.500.000 de pesetas y que es de presumir que siempre estará inmovilizado.

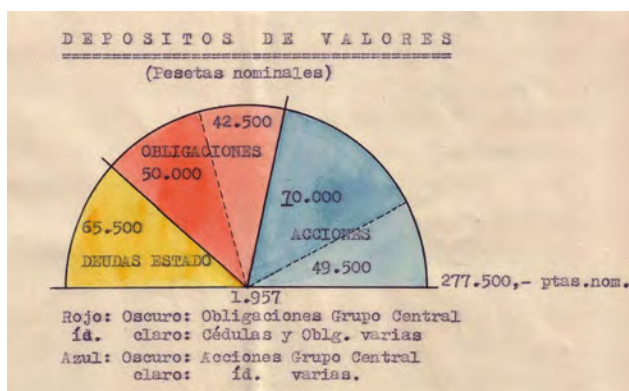
El buen trato, dado a la clientela y público en general, ha hecho el milagro de que ahora entre y salga con toda desenvoltura de la Oficina, pués como les decíamos el año pasado era gente reacia al ahorro, y hasta resistente a presentarse al Banco para cobrar o pagar; por lo que esperamos en la campaña del aceite que empezamos, obtener más facilidad para poder captar algún nuevo cliente que no pudimos informar de nuestras ventajas.¹¹

“El buen trato, dado a la clientela y público en general, ha hecho el milagro de que ahora entre y salga con toda desenvoltura de la Oficina.

Gràfic 1

Aquest és un gràfic (Gràfic 1) semicircular de 1957, expressat en milers de pessetes. La base representa el 100% dels recursos de l'agència el 1957, és a dir 6.610.000 pessetes. Cadascuna de les porcions del semicercle, que com podem observar estan ombrejades en diversos colors, representen els imports corresponents a cadascun dels passius, per exemple, en roig, es representen els diners dipositats en comptes corrents, 2.400.000 pessetes. És un gràfic senzill, però molt didàctic, i posa de manifest, per exemple, que el percentatge més gran dels passius correspon als comptes d'estalvi, fet normal en aquells moments, ja que els petits estalviadors utilitzaven aquests tipus de comptes per obtenir una miqueta més d'interessos.

Gràfic 2

Aquest és un gràfic¹² semicircular (Gràfic 2), expressat en pessetes nominals. La base representa el 100% dels dipòsits de l'agència el 1957, és a dir 277.500 pessetes. El primer que cal aclarir és què és una pesseta nominal. Quan es compra un títol-valor, aquest porta imprès el seu valor quan surt al mercat

¹⁰ Xecs

¹¹ El banc es troba en plena fase de captació de clients i inversors, una cosa fàcil d'entendre per la joventut de l'agència. Com es pot veure en aquests paràgrafs, el sr. Esteve intenta deixar molt clar a "la superioridad" que amb la seua gestió s'ha incrementat el passiu de l'entitat i que, encara que hi ha hagut tancament de comptes, aquests fets tenen una justificació que no té res a veure amb la gestió de l'agència. Al contrari, amb les gestions que ha fet amb les almàsseres del poble, per tal que paguessen les olives mitjançant un compte al banc i xecs i amb els venedors de fusta, estan aconseguint un dels objectius que entenem que s'ha marcat el sr. Esteve a l'arribar a la Sénia: incrementar la clientela i el passiu, i que el públic del banc es trobe còmode i entre i surti de l'agència amb normalitat.

¹² *Depósitos de valores*, "dipòsits de valors": En el context d'una entitat de caràcter financer (un banc, per exemple), quan es parla de valors es fa referència a títols, bé de propietat (accions) o préstec (obligacions), que una empresa o particular pot comprar al mercat de valors (Borsa), a través d'un agent autoritzat, tant per estalviar com amb caràcter especulatiu (obtenció d'un benefici).

de valors primaris, és a dir, quan surt al mercat per primera vegada, però després pot canviar de valor, segons la cotització del dia al mercat. Això es diu valor efectiu i pot ser més gran, més menut o igual que el valor nominal. En aquest gràfic, les porcions del semicercle representen les diverses categories de valors.

1.- Acciones, «accions»: representen títols de propietat d'una empresa, que en aquest cas poden ser del grup Banc Central o no.

2.- Obligaciones, «obligacions»: títols que representen un préstec a interès fix a una empresa, concedit per un particular, tant del grup Central com no.

3.- Deuda del Estado, «deutes de l'Estat»: en aquest cas no s'especifica si és un Deute de l'Estat o bons, però siga el que siga representaria préstecs de particulars a l'Estat.

DEPOSITOS DE VALORES

Como apuntamos en el pasado año, durante este Ejercicio hemos conseguido incorporar en nuestra plaza varios depositantes nuevos, algunos con carácter de prueba para esta clase de inversiones, no dudando poder seguir incrementándolos con otros de nuevos y con mayores importes.

El ejercicio se nos ha presentado bueno, pero iniciamos nuestra propaganda inoportuna entre el último trimestre de 1956 y primero del 1957, lo que nos proporcionó una mala impresión el descenso del mes de Marzo hasta la fecha, para aquellos clientes que compraron a una cotización¹³ elevada durante los primeros días del año, fiados por nuestro consejo. No obstante hemos sabido salir airosos de este bache y hemos suplicado que compraran algún título más al objeto de reducir su elevado cambio, con la seguridad de que serán beneficiados. Nuestros clientes, cautelosos con sus nuevas inversiones, han sabido afrontar bien la baja, y ninguno se ha brindado ni siquiera insinuar cuando la baja se producía de manera alarmante para ellos que deseaba desprenderse de sus títulos para no perder más.

La baja producida¹⁴, no la podíamos por respeto a nuestros primeros invitados hacerla servir de bandera para incrementar nuestra propaganda, y por otra parte tampoco creímos oportuno, cuando la baja se iba repitiendo en cada sesión.

Las perspectivas en la época que empezamos parece han variado su tónica y ya nos vemos más capaces de volver insistir, y a ello nos hemos encaminado de una manera efectiva, y no dudamos en obtener un mejor

éxito y estímulo, pues nuestra misión no es desconocida de nuestra superioridad, que es seriamente comprometida, ante el público en general, y en particular en el de plazas como esta que había siempre sido muy reacio a ello.¹⁵

Quando esta dirección se hizo cargo de la Agencia, en el mes de Septiembre de 1.956, solo existían tres depósitos con un saldo de 29.000 ptas.nom. lo terminamos con 10 depósitos con 147.000 ptas.nom. entre ellos dos en acciones con 4.500 ptas.nominales

Sin intentar dar entender de que hemos hecho lo máximo con colocarnos a 43 depósitos con 277.500 ptas. nom. y de ellas 119.500 en acciones, consideramos

“Cuando esta dirección se hizo cargo de la Agencia, en el mes de Septiembre de 1.956, solo existían tres depósitos con un saldo de 29.000 ptas.nom. lo terminamos con 10 depósitos con 147.000 ptas.nom.”

que hemos dado un buen paso para el futuro, pues las compras que hemos cursado por cuenta de nuestros clientes han sido de la importancia efectiva de Ptas. 323.232,- y 23.000,- pesetas en suscripciones.

VALORES DEL GRUPO BANCO CENTRAL¹⁶

Con todo nuestro interés, durante el Ejercicio de 1957, hemos efectuado las siguientes operaciones:

COMPRAS	Obligaciones	Ninguna
15	Acciones	Dragados y Construcciones, S.A
45	íd.	Eléctricas Leonesas, S.A
1	íd.	Fuerzas Eléctricas de Cataluña, S.A
50	íd.	Salto del Nansa, S.A
20	íd.	Salto del Sil, S.A
5	íd.	Hidroeléctrica del Chorro, S.A
5	íd.	S.E. Automóviles Turismo, S.A
VENTAS	17 Obligaciones	Obligaciones Salto del Sil, S.A al 6'75%

15 Des del principi de l'apartat "Dipòsit de valors", el sr. Esteve explica a la superioritat les dificultats que s'està trobant a la plaça per aconseguir nous inversors en valors. D'una banda, els habitants de la població no estan acostumats a invertir els seus diners en títols amb els quals poden aconseguir beneficis o pèrdues, el seu caràcter és més conservador, i, d'altra banda, explica que ha començat la campanya de vendes en mal moment perquè els valors estan baixant en Borsa i li és molt difícil davant d'aquests fets convèncer potencials clients i fer noves compres.

16 Aquest llistat reflecteix empreses que són del mateix grup financer que el Banc Central; és a dir, el banc posseeix part d'aquestes empreses.

13 Cotització és el preu de compra-venda d'un valor en borsa. Canvia cada dia, a l'alça o a la baixa, depenent de les condicions del mercat.

14 Disminució de la cotització dels títols al mercat de valors.

			(El vendedor adquirió acciones)
SUSCRIP- TORES ¹⁷	5	Acciones	Dragados y Construcciones, S.A
	15	Íd.	Salto del Sil, S.A

Accionistas del Banco Central¹⁷

Durante el pasado Ejercicio no hemos podido incorporar ningún accionista de nuestro Banco, sin embargo, no descartamos la posibilidad de poder contar con alguno de ellos, pues entre nuestros clientes esperamos contar con esta posibilidad muy pronto.

RESULTADOS

En productos brutos, durante el periodo que nos ocupa hemos alcanzado también el máximo logrado hasta la fecha y con un aumento de 119.000 ptas. con relación al Ejercicio anterior lo que representa un 44,73%.

Los Gastos Generales y de Personal, también han sufrido un aumento de 90.000 pesetas, representando un 41,75% comparándolo con el año anterior.

En los Beneficios líquidos¹⁸, presentamos el importe de 78.358 pesetas representando un aumento de un 15,74% con relación al año 1.956. Este capítulo, es el que no hemos podido en este Ejercicio presentar como máximo alcanzado en la historia del Banco Central en esta villa, puesto que en 1.953, si bien con menores Productos brutos se liquidó con un beneficio de 86.249 ptas., que esperamos sobrepasar durante el que empezamos de 1.958.

Nuestra propaganda, para lograr los resultados que hemos obtenido, nos ha bastado solo dar buen trato a la clientela concediéndole toda clase de facilidades que se ha merecido, con la compensación de convertirnos en sus únicos banqueros, velando siempre por nuestra cuenta todas las garantías ofrecidas, que en relación con ellas, de acuerdo con las instrucciones y con el asesoramiento de nuestra Jefatura de Sucursales¹⁹ nos hemos desenvuelto a satisfacción.

Por otra parte, lo que nos ha proporcionado los resultados citados, es el aumento del pasivo, que con nuestras visitas a particulares y personales, aprovechando la ocasión siempre de apuntarse alguna operación, hemos logrado que el coeficiente de inversión sobre nuestros recursos medios del año 1956 del 105% lo hemos rebajado en el 1957 al 85%.

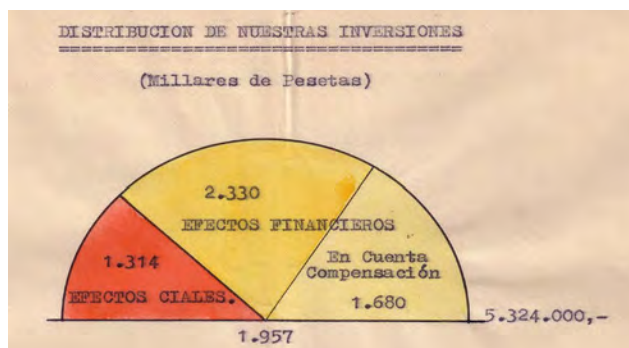
¹⁷ Cap client ha comprat accions del Banc Central.

¹⁸ **Beneficios líquidos**, "beneficis líquids": és el benefici que realment ha obtingut l'agència, després de restar dels ingressos les despeses i pagar els impostos corresponents.

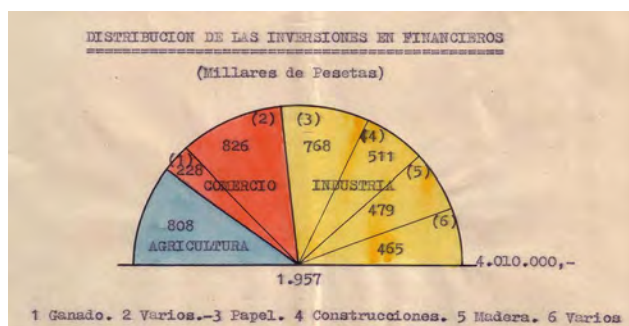
¹⁹ Agència de Tortosa.

Un detalle sin importancia, ha dado muy buena impresión en plaza, y es de que semanalmente para pagos de jornales se desembolsan sobre 200.000 ptas. Se encontraban las Empresas con un difícil problema de solucionar: El cambio y la moneda fraccionaria. Los billetes de 25,-, 5 y 1,- pta no se encontraban. Comprendimos que este problema debíamos solucionarlo por todos los medios y no hemos regateado un viaje a nuestra principal de Tortosa para el logro de nuestro fin. Como el Banco de España en aquella ciudad, también lo suministraba con mucha pausa en el referente principalmente al billete de una peseta, nos abastecimos por n/c²⁰. de Madrid. Ya llevamos bastante tiempo que no existe ningún inconveniente para efectuar los pagos de acuerdo con sus necesidades semanales para pagar sus jornales²¹. Sin embargo, todavía existe el de la clientela.

En aquesta pàgina trobem dos gràfics semicirculars (Gràfics 3 i 4), expressats en milers de pessetes. En el

Gràfic 3

Gràfic 4

primer gràfic, "Distribución de nuestras Inversiones", la base representa el 100%, és a dir el total de les

²⁰ n/c: el nostre compte.

²¹ Tot aquest apartat ens mostra la bona disposició i l'objectiu clar que té el senyor Esteve, des que va ser nomenat director de l'agència, d'aconseguir nous clients i aconseguir que els que ja ho són es troben satisfets i no vulguen canviar d'entitat. En concret, l'acció que realitza el banc per obtindre moneda i bitllets menuts és una mostra d'aquesta predisposició per resoldre els problemes dels clients i donar una bona imatge de l'agència i, d'aquesta manera, augmentar-ne la clientela.

inversions de l'agència el 1957, 5.324.000 pessetes, i el segon gràfic, "Distribución de la Inversiones en financieros"; el total de les inversions financeres de l'agència, 4.010.000 pessetes. En aquests dos gràfics es recullen els actius de l'agència; és a dir, els deutes que els clients tenen contrets amb ells, bé pel descompte de lletres i pagarés (efectes comercials) o per préstecs concedits (inversions financeres) o compensacions en compte. El primer gràfic ens presenta els diferents tipus d'actius i el segon, dins dels préstecs i crèdits concedits, a quins sectors han beneficiat aquests.

Els gràfics que trobem a la pàgina 6 de la memòria i aquests que acabem de mostrar són l'autèntica radiografia de l'entitat, és a dir, els seus actius i els seus passius, que, juntament amb el resultat líquid, mesura les dimensions i la importància d'aquesta agència en el context del banc. És una agència petita i nova, però que té un bon potencial.

[...] atendiendo las necesidades de la industria, que se encuentra en plan de desarrollarse y que en esta plaza hace algunos años ha suplantado a la agricultura, que era su principal riqueza.

La Agricultura tampoco ha sido desatendida, por nosotros, ya que si bien en 1.956 nuestra inversión era superior al de este año, es por el motivo de que la pasada cosecha pudo el agricultor cancelar muchos de sus compromisos. Por otra parte también goza de un Crédito Agrícola por un importe de 2.000.000 de pesetas.

"[...] atendiendo las necesidades de la industria, que se encuentra en plan de desarrollarse y que en esta plaza hace algunos años ha suplantado a la agricultura, que era su principal riqueza."

SITUACIÓN DE LA PLAZA Y RADIO

Aquest apartat és el que ens dóna una visió més aproximada de la realitat econòmica de la Sènia l'any 1957. La memòria fa un petit recorregut sobre els aspectes més destacats dels diferents sectors econòmics de la població i ens mostra el grau de desenvolupament de la població de la Sènia a mitjans de la dècada dels cinquanta del segle passat.

AGRICULTURA: Por el motivo de la plaga de la "mosca" que consideramos no se combatió a su debido tiempo, así como tampoco con los métodos y productos más eficaces para ello, por una parte, y por otra una enfermedad en el hueso de la aceituna, que terminaba con la caída prematura de la aceituna, se presenta la actual campaña con solo la mitad de una cosecha normal. Unos 3.000.000 de kilos se calcula que se recogerá

y estos de baja calidad. Hasta el presente no dá más rendimiento que un 25% de aceite y éste de elevada graduación, por lo que todo o casi todo deberá pasar por la refinería antes de distribuirlo para el consumo.

Su poca apreciación no lo compensa el elevado coste de la recogida, por no encontrarse mano de obra para ello, y los otros gastos de laboreo y abono de sus fincas, y este último tampoco le es suministrado por los organismos oficiales, con lo que le supone un precio superior, que en conjunto le encarece la explotación de sus fincas, teniendo en cuenta las malas cosechas de estos últimos años. En cuanto a las plagas citadas consideramos que no son bien tratadas por insuficiencia de técnica, pero es de suponer que de repetirse lo de la presente cosecha que se consideraba récord, no tendrá más remedio el organismo competente que buscarle una solución favorable, ya que el agricultor se encuentra desanimado y se cree desamparado.

El pasado año se formó una Cooperativa entre unos cuantos agricultores y viendo el desastre en que se encuentran la mayoría, este año ha tomado una decisión importante y con la colaboración del Instituto Nacional de Colonización, van a montar una Almazara con todos los adelantos más modernos, al objeto de poder valorar al máximo sus productos, con la intención de hasta aprovechar los subproductos de la extracción del aceite. El presupuesto de instalación es en un principio se habla del renglón de 3.000.000,- pesetas.

Con esta determinación consideramos que saldrán muy beneficiados los agricultores ya que es de esperar que haya una buena dirección y capacitación para aconsejar a los agricultores en sus cultivos en beneficio mutuo.

Nuestra presencia consideramos que podremos desempeñar un buen papel en el desarrollo de esta Cooperativa en que van a tomar parte confían la totalidad de los agricultores y propietarios, ya que no podemos por otra parte desestimar esta importante riqueza que en un 50% o más debe considerarse ahorro ya que la población vive de la industria.

COMERCIO: Gracias a la industria, que trabaja intencionalmente y que comentaremos seguidamente, el comercio se desenvuelve normalmente, y se siguen registrándose muy contadas devoluciones de papel girado sobre la plaza²², lo mismo podemos añadir con respecto a los pueblos del radio, que aunque no es en ellos de ninguna importancia considerable se desenvuelve bien registrándose poquísimas devoluciones.

²² *Devoluciones de papel girado*, "devoluciones de paper girat": fa referència a lletres de canvi o pagarés que no es paguen en el termini establert.

INDUSTRIA: En los pueblos del radio con excepción del de Rosell, que existe alguna de poca importancia, en los demás no existe ninguna industria. En plaza, revisite un incremento acelerado, constante y progresivo. La de mayor importancia es la del papel, una sola nos ha proporcionado un volumen de papel al descuento²³ de sobre los 7.000.000,- pesetas, la otra fábrica más modesta, sobre 500.000,- pesetas. El porcentaje de impagados ha sido de un 2% y 0% respectivamente. Actualmente se está montando una nueva fábrica de papel, y que se pondrá en marcha dentro del año que empezamos la cual nos podrá proporcionar al año otros 6.000.000 de pesetas. La segunda en importancia, es la de brochas y pinceles. Existen tres fábricas que nos proporcionaron en el pasado año 6.500.000 ptas. en papel, una sola de ellas 5.146.000, sus porcentajes de impagados han sido de 3,4%, 2,7% y 0,4%. La tercera industria en importancia, es la del mueble, que nos han proporcionado las tres fábricas existentes 1.100.000,-, 660.000,- y 335.000,- pesetas y sus porcentajes de impagados han sido de 0,9%, 9% y 0,3% respectivamente. Otras varias nos han venido cediendo sus negocios, habiendo obtenido un aumento de producción de papel de 16.961.000 pesetas en comparación con el año anterior, representando un 105,6%.

El porcentaje general de impagados, hemos conseguido reducirlo al 4% contra el 8% que registramos en 1.956, cosa que nos satisface como comprobación de la selección que han sabido dar a sus girados.

Las perspectivas para la industria de esta plaza para el próximo Ejercicio, son esperanzadoras en todos conceptos, de momento la ha perjudicado las restricciones del fluido eléctrico pero gracias a que muchas tienen sus aprovechamientos hidráulicos propios, se van desarrollando si bien no con toda intensidad, se combinan para que las fabricas sigan trabajando. Tampoco puede quejarse en relación a otras plazas por este entorpecimiento, pues el máximo de restricción ha sido de dos días a la semana, ya que la Compañía suministradora del fluido eléctrico ha puesto en marcha un salto de agua propio, que tiene en ésta y que produce unos 100 HP, pero como el consumo es superior, lo distribuye en dos zonas día sí y día no en los de restricción de la red general. Por tanto hemos de prever que durante el próximo ejercicio, nos veremos favorecidos por las diferentes actividades de nuestra industria con unos negocios que esperamos superar al del pasado.

GANADO: Se estima en unas 2/3.000 cabezas de ganado lanar y cabrío que cuenta nuestra clientela dedi-

cada a esta actividad. El alza de la carne sufrida últimamente, es de esperar algún buen resultado para el Banco.

EXPLOTACIONES FORESTALES: En los pueblos de nuestro radio, Bojar, Corachar y Fredes, existe una importante riqueza forestal que se está explotando poco a poco y que durante el presente Ejercicio nos ha permitido incrementar nuestro pasivo con más de un millón de pesetas, producto de cortas y en el que empezamos, esperamos poder doblar dicha cantidad y registrar un movimiento elevado, derivado de las transacciones de este apartado.

CONSTRUCCIONES: A siete kms. de La Cenia, se está construyendo un Pantano llamado de Ulldecona, por atender la Mancomunidad de Regantes de aquella plaza el 15% de su presupuesto. El otro 85% es a cargo del Ministerio de Obras Públicas. Con la empresa constructora, nos une una muy buena cordialidad; operaba con la competencia, y con nuestra relación abrió cuenta en la Agencia 19 de n/Casa de Madrid, donde tiene su domicilio social. Con nosotros nos ha destinado un movimiento importante en su cta.cte. Por pagos de jornales, transportes, seguros sociales y alguna otra operación de poca importancia, ya que centralizan sus pagos en Madrid. Durante el presente ejercicio nos ha cedido dos Certificaciones de obra ejecutada a cargo de Obras Públicas por un importe de 1.353.000,- las cuales ya han sido cobradas. Se le concedió un crédito de 500.000,- con la garantía de una de ellas de las que solo utilizó durante dos meses 232.000,- pesetas.

Debido a las pocas posibilidades de inversión en que cuenta esta Agencia, consideramos que sería de una importancia muy estimada, poder contar con alguna inversión de este tipo.

La obra citada, está en su última etapa y bastante adelantada.

Després de llegir l'apartat "Situación de la plaza y radio", podem extreure diverses conclusions que ens ajudaran a comprendre com era l'economia i la societat del nostre poble d'aquell any 1957. La Sénia era un petit poble eminentment agrícola, però que ja comença a manifestar el gir de la seua economia cap a la indústria, situació que no es detecta en altres pobles de la zona. Tot i això, en primer lloc, la memòria fa referència a l'agricultura. De la lectura es desprèn que la collita no ha estat bona, gairebé la meitat del normal. Aquí és important fer un incís. La memòria parla de les malalties de l'oliva, de la plaga de la mosca i de la malaltia de l'os, però no fa referència a que l'any 57 és l'any després de la gran gelada del 56 i que moltes oliveres van haver de ser arrancades, ja que van morir congelades. Segons una breu conver-

23 **Descuento**, "descompte": el propietari de drets de cobrament (lletres o pagarés) els porta al banc per a cobrar-los abans de la data de venciment. Per aquesta bestreta, el posseïdor dels drets pagarà uns interessos i unes comissions.

sa que hem mantingut amb el sr. Floreal Pla, que ha dedicat tota la seua vida al cultiu i producció de l'oli, aquest fet és molt important, ja que no només les plagues van afectar negativament la producció sinó que el nombre d'arbres es va veure molt reduït (tot i que no hi ha estadístiques fiables, es parla de fins a un 50% menys). A més a més, segons la memòria, l'oli ha estat de molt baixa qualitat, les oliveres no han estat ben tractades, hi ha hagut problemes de manca de mà d'obra i, com a conseqüència, els costos de producció de l'oli han sigut molt elevats. Tot i això, els pagesos no van rebre cap ajuda.

Però el banc detecta una bona oportunitat²⁴ per al sector, ja que l'any anterior es va crear la "Cooperativa Agrícola Ganadera Hermandad de Labradores y Ganaderos de la Cenia" i els cooperativistes²⁵ han decidit construir una almàssera, en col·laboració amb el "Instituto Nacional de Colonización"²⁶. Aquesta almàssera ajudarà els pagesos a millorar la seua producció i el banc pensa que pot ser una font de futurs beneficis per a tots.

Pel que fa al **comerç**, el banc considera que és el normal en una població d'aquestes característiques, que funciona correctament i hi ha poques devolucions.

"La memòria parla de les malalties de l'oliva, de la plaga de la mosca i de la malaltia de l'os, però no fa referència a que l'any 57 és l'any després de la gran gelada del 56."

Pel que es desprèn de la lectura de la memòria, la **indústria** ja és considerada com el motor econòmic de la població. Aquest fet posa de manifest que molt aviat el poble entrarà dins de les zones de desenvolupament econòmic en les quals el sector industrial

prendrà el relleu al sector primari (agricultura, ramaderia...). D'acord amb la memòria, l'activitat industrial més important és la paperera, amb dos empreses en funcionament²⁷ i una tercera en construcció, seguit de les brotxes i pinzells²⁸ i, en tercer lloc, les fàbriques de mobles. En concret, parla de tres fàbriques²⁹, s'entén que aquestes són empreses que ja produeixen de forma mecanitzada, però, encara que en la memòria no se citen, encara es troben en funcionament al poble les fusteries que treballen de forma artesanal, i que seran l'embrió de noves fàbriques de mobles. La memòria també fa referència a altres indústries, que poden ser les de penjadors de roba, de gel, el transport, etc. Destaca la bona salut de les empreses pel petit percentatge d'impagats que hi ha, però detecta un problema, el del subministrament elèctric. Aquest és molt deficient per les restriccions imposades i és insuficient per la demanda que es genera (encara que algunes empreses tenen aprofitaments hidràulics propis). Aquesta elevada demanda ens parla d'una indústria dinàmica i en creixement.

La ramaderia i l'explotació forestal (ambdues dins del sector primari) presenten també bons resultats ja que s'ha incrementat el preu de la carn i això incrementa l'activitat i els beneficis dels ramaders. Pel que fa a l'explotació forestal, el banc espera incrementar el seu negoci en detectar que és una activitat amb futur, ja que existeixen a la població diverses empreses que es dediquen a la venda de la fusta que s'obté dels Ports, com per exemple José Homedes. Aquesta fusta es destina tant a la fabricació de mobles i altres utensilis com a la construcció.

En l'àmbit de la **construcció**, la memòria reflexa que en aquest moment s'està portant a terme la construcció de l'embassament d'Ulldecona, que havia començat uns anys abans i es va acabar el 1967, encara que el sr. Esteve diu que "*está en su última etapa y bastante adelantada*". Aquesta construcció portà al poble mà d'obra i un increment de l'activitat comercial i de serveis. Per al banc suposa un èxit, ja que abans l'empresa constructora estava operant amb la competència i ells, amb el seu treball, han aconseguit que obrin compte a una sucursal a Madrid, que és on es troba la seua social. Però l'agència de la Sénia també ha incrementat el seu negoci amb

²⁴ Aquesta bona oportunitat no es veu reflectida fins a anys després, ja que, quan es va construir l'almàssera de la cooperativa, els crèdits i el finançament necessaris per a la seua posada en marxa van córrer a càrrec de la Unió de Cooperatives del Camp de la Província de Tarragona, creada l'any 1942 com la primera entitat aglutinadora dels moviments cooperativistes de Tarragona i que tenia una Caixa Rural, que és la que va ajudar al finançament de la cooperativa de la Sénia, segons informa Floreal Pla.

²⁵ El 25 d'octubre de 1956 amb trenta socis.

²⁶ "Instituto Nacional de Colonización": organisme creat a Espanya l'octubre de 1939, dependent del Ministerio de Agricultura. La seua creació va estar motivada per la necessitat d'efectuar una reforma tant social com econòmica de la terra, després de la devastació de la Guerra Civil. L'objectiu principal era efectuar la necessària transformació de l'espai productiu mitjançant la reorganització i reactivació del sector agrícola i l'increment de la producció agrícola amb vista sobre els plans autàrquics de l'època, mitjançant l'augment de terres de cultiu i la superfície de regadiu. Va desaparèixer l'any 1971 per donar lloc al "Instituto Nacional de Reforma i Desarrollo Agrario" (IRYDA).

²⁷ Fàbrica de Pertegaz, de Benigno o fàbrica de Baix i la fàbrica de Martorell o de Dalt.

²⁸ Hijos de Ricardo García, Fàbrica de brochas y pinceles José Vives i Fàbrica de brochas y pinceles Guillermo Pamplona.

²⁹ Fàbrica de muebles Gascó y Jornet, Fàbrica de muebles José Bellaubi i Fàbrica de muebles García Sabaté.

aquesta obra ja que , mitjançant un compte corrent, l'empresa paga els jornals, el transport, la Seguretat Social, etc.

En resumen, persistiendo en nuestro interés, para el próximo año, consideramos que el Banco desempeñará un papel muy importante, que nos será grato poder comentar, dado el buen momento progresivo en que se encuentra la plaza y radio.

La competencia, que continúa teniendo tres corresponsalías en esta plaza, se ha visto este año seriamente resentida, puesto que hemos procurado por todos los medios captar el máximo de todos los negocios. Sabemos que se lamentan mucho a los clientes de su desvío, y aprovechan cualquier circunstancia para ofrecerse. Nos satisface poder informar que por ahora no han tenido éxito, pues procuramos anticiparnos y por otra parte nuestros clientes se les ha proporcionado lo que para su desarrollo han precisado y saben bien apreciarlo además de serles mucho más cómodo.

Nos confirma nuestro aserto, por cuanto a la actualidad los citados corresponsales, nos hacen sus ingresos en nuestra oficina, cuando llevaban algún tiempo de que no lo hacían por precisar su efectivo para atender pagos de talones, reembolsando a sus respectivos Bancos con los talones de sus clientes, en cambio hoy, lo hacen con sus propios talones.

La Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros, establecida en esta plaza desde el último trimestre de 1.956, a pesar de haber hecho ya un festival y bastante propaganda, al parecer no se nota haya hecho muchos progresos.

Consideramos que el ahorro, en esta plaza debe de salir de la agricultura, y como los labradores eran muy reacios a ello, consideramos que de la propaganda que han hecho, hemos salido favorecidos nosotros, ya que aun cuando no hemos tenido un gran éxito en volumen, si en bastantes clientes, pues no podemos olvidarnos que en cuatro años, la agricultura de esta contornada se ha visto privada de unos 15.000.000 de kilos de aceituna como mínimo y por tanto está atravesando un momento que precisa del crédito y de que no tiene sobrante, y como es de esperar que esta crisis, llegue un momento que desaparezca, estamos intentando en todo momento educarla de cara al ahorro ya que esperamos que seremos nosotros los elegidos para recibirlo.

Siguiendo la costumbre establecida en el pasado año, acompañamos la presente Memoria, con unos grá-

ficos para exponer a nuestra Superioridad, la marcha ascendente de la agencia, desde que opera como Banco Central.

Finalmente es de hacer resaltar a nuestra Superioridad, la adhesión, celo y entusiasmo con qué ha colaborado el personal de esta Oficina³⁰ sin distinción, para el logro de nuestro cometido, lo cual es digno de hacerlo así constar.

LA DIRECCIÓN

La Cenia, Enero de 1.958

Aquesta última part de la memòria fa referència explícita a la competència del banc i a la seua actuació en aquesta plaça. Per tal de documentar aquesta part, vam parlar amb el sr. Ismael Carbó, empleat del Banc Central de la Sénia durant 42 anys, i ens va explicar alguns aspectes rellevants. Explica que l'agència que hi havia al poble era del Banc de Tortosa i que, en ser absorbit l'any 51 pel Banc Central, l'agència del poble va incorporar-se a la xarxa del Central. En referència a la competència, la memòria parla que hi ha instal·lades tres corresponsalies. El sr. Carbó ens aclareix que una era del Banc Bilbao³¹, l'altra de Baneño³² i la darrera d'elles, de la Caja de Pensiones para la Vejez y el Ahorro³³. Aquestes corresponsalies eren petites; la de major volum de negoci i amb més clientela era la del Banc Central.

“Pensa que l'estalvi ha de vindre dels pagesos i que, encara que la seua situació ara per ara no és bona, millorarà [...]”

El sr. Esteve explica que encara que aquestes entitats estan fent tot el possible per captar clientela no ho estan aconseguint i que, inclús, estan utilitzant la seua agència per solucionar problemes que tenen elles amb els seus clients. El director confia en les possibilitats de negoci i expansió de l'agència, pensa que l'estalvi ha de vindre dels pagesos i que, encara que la seua situació ara per ara no és bona, millorarà i ells, a poc a poc, aniran incrementant el nombre de clients i el volum dels seus dipòsits.

Acaba la memòria fent referència a la bona labor que porta a terme el personal que treballa amb ell.

30 L'any 1957, en aquesta agència, treballaven cinc empleats, entre ells el sr. Ismael Carbó i el sr. Esteve. Era, sense dubte, el banc més important del municipi.

31 Actual BBVA.

32 Aquest banc també va ser absorbit pel Banc Santander.

33 Actual CaixaBank SA.

CONCLUSIONS

Per finalitzar aquest article, recuperarem alguns aspectes com a conclusions. El Banc Central és un banc nou a la població, tot i que a la resta de l'Estat té un trajectòria molt sòlida. En absorbir el Banc de Tortosa al 51, incorpora a la seua xarxa l'agència de la Sénia. Al cap de 6 anys del seu funcionament, arriba com a director el sr. Esteve, que arriba ple d'il·lusió i ganes. La Sénia és en aquest moment un poble petit d'uns 3.100 habitants³⁴ i que fonamentalment viu de l'agricultura, encara que sense aprofundir en la història de la industrialització del municipi podem dir que des de molt prompte troben indicis d'un procés d'industrialització incipient³⁵, ja que els molins paperers i els martinets daten del segle XVIII i al

XIX i XX ja s'utilitza el riu per posar en funcionament centrals elèctriques. Aquest gir cap a la industrialització ja és un fet l'any 57 i es posa de manifest a la memòria que redacta el sr. Esteve. La memòria ens ofereix el retrat d'un poble petit, poc acostumat a la utilització dels serveis bancaris, on la gent acostumava a guardar els estalvis a casa, desconfiaven dels bancs, cosa molt estesa en el món rural, però que a causa de l'actuació del banc va canviant a poc a poc. L'agricultura, sobretot la producció d'oli d'oliva, és una activitat econòmica rellevant. Tot i això, no s'ha d'oblidar el gir de l'economia senienca cap a la indústria. Fàbriques papereres, de brotxes i pinzells, mobles, penjadors, gel, transport, venda i explotació de la fusta, etc. són activitats que en aquests anys comencen a desenvolupar-se amb força, coincidint amb el desenvolupament industrial de tot l'Estat. Aquestes activitats marcaran el futur del poble, el diferenciaran de la resta del seu entorn i el conduiran fins a transformar-lo en una població industrial dins d'un entorn rural.

34 LORENTE FÀBREGA, Soraya (2005). "L'evolució de la població de la Sénia durant el segle XX" dins de *Lo Senienc. Memòria, natura i llengua*. La Sénia: Centre d'Estudis Seniencs (n. 2). p. 29 - 39

35 ALMUNI BALADA, Victòria; VILLALBÍ PRADES, M. Mar [coords.] (2003). *Molins, tallers i fàbriques a la Sénia. El procés d'industrialització d'una comunitat rural* [catàleg de l'exposició]. La Sénia: Centre d'Estudis Seniencs; Fundació Caixa Tarragona. 23 p.

BIBLIOGRAFIA

ALMUNI BALADA, Victòria; BALLESTER FERRERES, Marutxi; ANDREU VIDAL, Manolo [coords.] (2009). *La Sénia. Societat i economia*. Benicarló: Onada Edicions (Biblioteca Cruïlla, 4). 156 p.

ALMUNI BALADA, Victòria; VILLALBÍ PRADES, M. Mar [coords.] (2003). *Molins, tallers i fàbriques a la Sénia. El procés d'industrialització d'una comunitat rural* [catàleg de l'exposició]. La Sénia: Centre d'Estudis Seniencs; Fundació Caixa Tarragona. 23 p.

BELLAUBÍ SÁNCHEZ, Anna (2012). "Indústries Bellaubí, una fabrica escola" dins de *Lo Senienc. Memòria, natura i llengua*. La Sénia: Centre d'Estudis Seniencs (n. 9). p. 62 - 75

ESTEVE BATET, Trini (2013). "Mariano Esteve Carbonell. Vivències" dins de *Lo Senienc. Memòria, natura i llengua*. La Sénia: Centre d'Estudis Seniencs (n. 10). p. 24 - 33

LORENTE FÀBREGA, Soraya (2005). "L'evolució de la població de la Sénia durant el segle XX" dins de *Lo Senienc. Memòria, natura i llengua*. La Sénia: Centre d'Estudis Seniencs (n. 2). p. 29 - 39